

8. Череп О. Г. Роль бюджету та процесу бюджетування в управлінні підприємством / О. Г. Череп, О. Ю. Стремидло // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1 (4). – С. 445-451.

9. Шумило Ю. О. Бюджетування як важливий елемент операційного планування / Ю. О. Шумило // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 7 (73). – С. 105-111.

10. Мінковська М. В. Аспекти бюджетування: переваги та недоліки, успіхи та помилки / М. В. Мінковська // Економіка промисловості. – 2008. – № 4. – С. 161-167.

11. Квасницька Р. С. Бюджетування як важливий елемент діяльності підприємства / Р. С. Квасницька,

С. О. Джерелейко // Вісник Хмельницького національного університету, Економічні науки. 2008. № 5, 1.1 С. 54-56.

In the article grounded the separate component systems of бюджетування are for providing of effective management charges. Probed, that exactly, a record-keeping and analysis makes basis of the informative providing of the system of byudzhetuvannya. Certainly, that every level of management is answered by the system of byudzhetuvannya.

УДК 657.25

Василюк М. М.

СТРАТЕГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК НАПРЯМ АУДИТУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто теоретичні питання контролю в державному управлінні. проаналізовано підходи до розуміння поняття аудиту адміністративної діяльності як методу контролю.

Ключові слова: контроль у державному управлінні, аудит адміністративної діяльності.

І. Вступ. Фінансовий контроль в Україні успадкував фіскальне спрямування – пошук відхилень від встановлених норм та покарання осіб винних у допущених порушеннях. Водночас в світову практику вже давно увійшла така форма контролю, як аудит адміністративної діяльності. Зважаючи на недостатність фінансових ресурсів в економіці та неможливість у багатьох випадках забезпечити відшкодування завданих фінансовими правопорушеннями збитків, є всі передумови для запровадження і використання в Україні аудиту адміністративної діяльності. За його допомогою доцільно досліджувати питання складання і використання бюджетів, бюджетних програм, фінансових планів та ефективність методів державного регулювання економіки.

В нашій країні аудит вважався незалежним зовнішнім фінансовим контролем, заснованим на комерційних засадах, але з 2005 року Державною контрольно-ревізійною службою України (далі ДКРС) проводиться державний аудит, відповідно до «Порядку проведення органами ДКРС аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ». Отже, констатуємо, що нині існує потреба у здійсненні аудиту адміністративної діяльності бюджетних установ,

і для цього вже існують передумови на законодавчому рівні.

Аудит адміністративної діяльності, за визначенням Міжнародної організації вищих аудиторських установ (INTOSAI) – це перевірка економічності, ефективності та результативності, з якими орган, що перевіряється, використовує свої ресурси під час виконання своїх зобов'язань [1]. Іншими словами, він забезпечує контроль того, чи урядові організації та установи роблять те, що потрібно, та чи роблять це в правильний і найдешевший спосіб.

В сучасних умовах розвитку все більше наголошується на необхідності оцінки ефективності та результативності управління державними ресурсами. Мова йде про модернізацію контролю, який би мав спрямованість на проведення глибокого аналізу та оцінки системи державного управління в різних сферах. Тобто простежується тенденція виокремлення нової гілки влади – контрольної. Даний процес розвитку її інститутів має лише характер пошуків. Тому можна констатувати здобутки теоретиків і практиків державного управління щодо дослідження та запровадження в практичну діяльність органів влади сучасних методів контролю як інтегруючого чинника щодо дотримання й виконання поставлених перед управлінням мети і завдань, а саме: аудиту ефективності, аудиту використання трудових ресурсів, управлінського, фінансового, операційного аудиту.

Особливе місце серед них належить аудиту адміністративної діяльності, який покликаний сприяти своєчасному забезпеченню внесення коректив в управлінську діяльність, отриманню

інформації про реальний стан справ у сфері державного управління. Адже в умовах неспрогнозованості швидких змін з'являються складні структури з великою невизначеністю, що потребує аналітичного аналізу та прийняття відповідних рішень. При цьому зростає також дисбаланс між наявними потребами та ресурсами, постає необхідність розумного витрачання грошей платників податків, а завданням аудиту адміністративної діяльності якраз і є оцінка рівня економічності, ефективності та результативності діяльності. Тобто, визначення дійсного стану; виявлення упущень і недоліків адміністративного, нормативно-правового та фінансового характеру, визначення рівня впливу встановлених упущень і недоліків на якість виконання поставлених завдань; оцінка доцільності подальшої реалізації оперативних і стратегічних планів діяльності, обґрунтування пропозицій щодо їх припинення чи забезпечення своєчасного та повного виконання із залученням оптимального обсягу державних ресурсів. Складна, розгалужена, багатофункціональна, методологічно й технологічно неоднорідна система контролю у сфері державного управління на сьогодні є об'єктом, форма та методи якого не відповідають його змісту. Тому тенденції розвитку суспільства спонукають до їх переосмислення та наповнення сучасно-перспективним змістом.

II. Постановка завдання: метою даної роботи є науково-теоретичне обґрунтування необхідності чіткого розуміння відмінностей форм та методів контролю, визначення сутності та місця аудиту адміністративної діяльності в системі державного управління.

Контроль є основним способом забезпечення законності й ефективності в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Його сутність полягає в перевірці відповідності діяльності підконтрольного об'єкта тим настановам, які цей об'єкт отримав від управлінської ланки. Саме специфічне призначення контролю надає можливість виділити його самостійність, що дає можливість відокремити від інших видів діяльності не тільки в науковому, алей в організаційному плані як під час визначення компетенції органів контролю, так і під час створення спеціальних контролюючих відомств, які не виконують або майже не виконують інших, крім контрольних, державних функцій. Тобто, це самостійна діяльність і, водночас, невідривна складова управління, що утворює стійку систему, в якій контроль є одним із її

компонентів і водночас об'єднуючим елементом між її циклами.

III. Результати. Аудит адміністративної діяльності вивчає ефективність використання трудових і матеріальних ресурсів з метою надання рекомендацій щодо досягнення кращих результатів регулювання економіки на внутрішньому ринку країни. Важливе значення має достовірність, достатність і якість зібраних даних. Їх кваліфікований аналіз є запорукою правильності висновків і пропозицій аудиторів.

Аудит можна проводити в будь-якому сегменті державного сектора: на центральному, регіональному та місцевому рівнях, в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також у неприбуткових організаціях, які отримують бюджетні ресурси для виконання своїх функцій. Він замінює в державному секторі відсутні ринкові механізми. Аудит адміністративної діяльності передбачає, що контролюється не тільки законність і достовірність використання ресурсів за призначенням, а й доцільність і необхідність того чи іншого управлінського рішення про їх використання взагалі [2, с. 92]. З огляду на те, що забезпечити повне усунення наслідків порушень за результатами ревізії неможливо, результати аудиту адміністративної діяльності набувають важливе значення для підвищення ефективності економіки України. Про необхідність подальшого розгортання нової форми контролю свідчать наступні її переваги:

- по-перше, результати аудиту дають змогу Міністерству фінансів України виявляти негативні тенденції методів державного регулювання економіки та глибше проаналізувати їх, з'ясувати чи виконуються запропоновані методи на засадах узгодження із законодавством цілей і стратегічних пріоритетів. З'ясувати реальність наданої інформація в звітах та в первинних документах;

- по-друге, при плануванні витрат на наступний бюджетний рік результати аудиту дають можливість відкоригувати потреби бюджетної програми або ліквідувати її як таку, що працює неефективно;

- по-третє, результати аудиту стають основою прийняття органами державної влади рішень, спрямованих на досягнення поставлених цілей з урахуванням рекомендацій аудиторів щодо оптимізації затрат, залучення резервів чи уточнення показників, за якими можна оцінювати ефективність вкладення ресурсів;

- по-четверте, при формуванні проекту бюджету, в умовах дефіциту, результати аудиту

дають можливість зменшити кількість неефективних методів державного регулювання, сконцентрувавши увагу на найбільш пріоритетних напрямках.

Таким чином, на внутрішньому ринку України актуальності набуває запровадження нових форм державного фінансового контролю. Першочерговим завданням повинно стати вдосконалення законодавчо-нормативної бази діяльності органів фінансового контролю, а саме:

- внесення змін до закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу України» щодо чіткого надання службі повноважень з проведення аудиту адміністративної діяльності;

- розробка інструктивних документів стосовно проведення комплексних контрольних заходів;

- створення інформаційної бази служби, яка повинна забезпечувати потреби в інформації при проведенні аудиту;

- забезпечення підготовки кадрів державної контрольно-ревізійної служби щодо набуття спеціальних знань, необхідних для запровадження нових форм контролю.

Запропоновані зміни повинні не лише відповідати сучасній політиці держави у сфері регулювання економіки, а й закладати основи подальшого розвитку фінансового контролю відповідно до змін бюджетної політики та стану економіки. Запровадження такого прогресивного напрямку контролю є ознакою початку зміни ідеології сучасного державного фінансового контролю, переважно суто фіскального, у бік корегуючого, попереджувального.

Контроль сам по собі є доволі широкою категорією. Якщо звернутися до словників та наукової літератури, то на основі різних підходів до його розуміння можна зробити таке узагальнене визначення: контроль – це облік, спостереження за чим-небудь, перевірка діяльності будь-якої іншої організації або відповідальної особи, звітність, аналіз результатів їх діяльності і виконання стратегічних планів, вжиття заходів щодо коригування таких планів для досягнення необхідних результатів. Контроль – це будь-яка перевірка відповідності об'єкта встановленим обмеженням та засоби впливу організації на досягнення необхідних результатів і контролю відповідності кількості і якості отриманих результатів організаційній специфіці.

У класичному вигляді завданням контролю є порівняння фактичного стану управління з пев-

ними вимогами щодо його функціонування; виявлення допущених відхилень від норм, стандартів, регламентів і принципів; аналіз причин цих відхилень і шляхів виправлення недоліків і подолання перешкод для підвищення ефективності функціонування всієї управлінської системи.

Контроль є обов'язковим елементом управління та здійснюється з метою сприяння тому, щоб фактичні результати найбільше відповідали очікуваням. За його допомогою суб'єкт управління отримує інформацію про позитивні або негативні результати діяльності, про помилки та прорахунки, що можуть спричинити невиконання поставлених завдань або намічених цілей, а також визначити напрями вдосконалення подальшої діяльності.

З огляду на вітчизняний досвід практичної контрольної діяльності, контроль розрізняють за трьома основними формами здійснення: перевірка, ревізія та аудит. Як підкреслює Є. Калюга, “форма виражає внутрішній зв'язок і спосіб організації контролю, дає змогу розкрити його зміст і вказує на техніку його здійснення” [3, с. 51]. Відтак, він пропонує класифікацію господарського контролю, що включає його поділ за формами здійснення на ревізію (документальну ревізію), тематичну перевірку (обстеження), камеральну перевірку.

Зіставляючи метод та форму здійснення контролю, необхідно також зазначити, що окрема форма передбачає застосування низки методів, наприклад, в актах здійснення влади застосовуються різні методи (колегіальність, єдиноначальність тощо). Водночас деякі форми здійснення контрольної влади пов'язані з одним методом, наприклад, рішення – акт колегіального органу, наказ – єдиноначальний тощо. Оскільки метод виражає характер волевиявлення, а без волевиявлення здійснення влади неможливе, тому метод є обов'язковим елементом у застосуванні будь-якої форми. Методи й форми здійснення контролю як елементи механізму здійснення влади перебувають у взаємодії. Форма дає уявлення про структуру діяльності на тих напрямках, якими інститут контрольної влади впливає на об'єкт, а метод показує, якими шляхами, прийомами і способами суб'єкт контрольної влади здійснює свої повноваження.

Управлінці у своїй практичній діяльності постають перед дилемою: як підтримувати контроль над процесом і водночас давати простір для динаміки позитивних змін. Завдання поля-

гає в тому, щоб виявляти відхилення на ранньому етапі, коли корективи не занадто складні і можна швидко, без особливих витрат виправити помилки, а також вчасно визначити роль зворотного зв'язку зі змінами, які мають місце. Це дуже важливо, тому що неможливо врахувати всі складнощі, які треба буде подолати на шляху до поставленої мети.

ІV. Висновки: З урахуванням вищезазначеного, зробимо такі висновки. Сутність контролю знаходить свій вияв у принципах як основних засадах його здійснення. Вони опосередковують різні властивості, аспекти волевиявлення суб'єктів, закономірності функціонування і розвитку. Метод і форма – це взаємопов'язані сторони процесу здійснення контрольної влади, але не тотожні йому, в них відображається чи трансформується відповідна сутність. У контролі як функції відображається матеріальний зміст здійснення контрольної влади, в її формі – специфіка зовнішнього виявлення цієї функції, а в методах її здійснення характеризується практичне здійснення цієї функції. Що ж до ревізії та аудиту адміністративної діяльності, то з огляду на специфіку їх сутності, технології проведення доцільним вважається відносити їх до методів контролю як самостійний вид діяльності. Це, у свою чергу, потребує відповідної класифікації форм, з огляду на їх розмаїття, що цілком може бути предметом подальших наукових досліджень, а особливо враховуючи те, що без ефективної системи контролю в системі державного управління неможлива побудова високорозвиненої, демократичної держави. Саме вона є однією із важливих складових, що дасть змогу забезпечити стабільність і динамічність розвитку системи державного управління, адекватної стану громадянського суспільства. А відтак, подаль-

шого розвитку набуватимуть сучасні методи контролю, удосконалюватимуться шляхи їх запровадження.

1. Лімська декларація керівних принципів контролю, прийнята ІХ Конгресом Міжнародної організації вищих контролюючих органів (INTOSAI). Міністерство фінансів України.

2. *Кирий С. Л.* Аудит адміністративної діяльності – синтез державного управління та фінансового аудиту / С. Л. Кирий // Державне будівництво [електронне наукове фахове видання Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України]. – 2007. – № 1. – С. 85 – 95.

3. *Калюга Є. В.* Класифікація контролю та шляхи її вдосконалення // Фінансовий контроль. – 2002. – № 1. – С. 44-52.

4. *Нагайчук Т.* Аудит ефективності використання державних ресурсів // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. - К.: Вид-во НАДУ, 2004. – Т. 2. – С. 198-200.

5. *Нижник Н., Машков О., Мосов С.* Контроль у сфері державного управління // Вісн. УАДУ. – 1998. – № 2. – С. 23-31.

6. *Пархомчук О., Рудницька Р.* Аудит адміністративної діяльності як шлях до здійснення успішного державного управління // Актуальні проблеми державного державного управління: Зб. наук. пр. – ДФ УАДУ, 2000. – Вип. 3 (3). – С. 156-164.

7. *Черпанова В.* Деякі підходи до аудиту адміністративної діяльності: методологічний аспект // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: Зб. наук. пр. / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – С. 74-79.

The theoretical questions of control are considered in state administration. Going is analysed near understanding of concept audit of administrative activity as to the control method.

The sources of loan capital companies are investigated in this article. The current state and problems of their use are analyzed. The ways their solutions are proposed.

УДК 336.7

Криховецька З. М.

ПОЗИКОВИЙ КАПІТАЛ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено джерела позикового капіталу підприємств, проаналізовано стан та проблеми їх використання, а також запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: позиковий капітал, банківський кредит, банк, фінансовий лізинг, інвести-

ційна діяльність, корпоративні облігації, позиковий процент.

І. Вступ. Досягнення стабільного соціально-економічного розвитку в Україні потребує активізації інвестиційної діяльності, нарощування інвестиційних ресурсів, послідовного збільшен-